

Національний Університет "Києво-Могилянська Академія"

На правах рукопису

Морозов Денис Іванович

УДК 512.54

Скінченностанова спряженість ізометрій простору 2-адичних чисел

01.01.06 – алгебра та теорія чисел

Дисертація на здобуття наукового ступеня
доктора фізико–математичних наук

Київ–2008

Зміст

Перелік умовних позначень	3
1 Ізометрії кільця Z_2	4
1.1 Стискаючи функції кільця Z_2	5
1.2 Ізометричні многочлени кільця Z_2	12
2 Централізатори шарово-транзитивних елементів в групі скінченно-станових автоморфізмів $FAutT_2$	16
3 Загальні питання спряженості	22
4 Дифференційовні ізометрії	24
4.1 Кусково-лінійні ізометрії	24
4.2 Спряженність кусково-лінійних шарово-транзитивних автоморфізмів .	25
5 Спряженність транзитивно-стабільних автоморфізмів в $FAutT_2$	27
6 Зв'язка груп	31

Перелік умовних позначень

$\mathbb{N}^+$	- напівгрупа натуральних чисел по додаванню ;
$\bar{\mathbb{N}}^+ = \mathbb{N}^+ \cup \{0\}$	- напівгрупа натуральних чисел з нулем;
Z_p	- кільце цілих p -адичних чисел;
Z_T	- кільце розширених по дереву T цілих 2-адичних чисел ;
$C_n^{(r)}$	- декартів добуток r копій циклічної групи C_n ;
$G \ltimes H$	- напівпрямий добуток груп , де H – нормальний дільник ;
$(G, X) \wr H$	- вінцевий добуток групи перетворень (G, X) (активний співмножник) та абстрактної групи H ;
$\langle M, g, \dots \rangle$	- підгрупа породжена множиною M та елементами $g, \dots$;
K^+, K^*	- адитивна та мультиплікативна групи поля ;
$\circ$	- суперпозиція автоморфізмів, функцій.
T_n	- кореневе однорідне дерево валентності n ;
$AutT_n$	- група автоморфізмів кореневого однорідного дерева валентності n ;
$FAutT_n$	- підгрупа скінченностанових автоморфізмів групи $AutT_n$;
$STAutT_n$	- Множина шарово-транзитивних автоморфізмів групи $AutT_n$;
$\zeta(a)$	- кількість різних станів автоморфізму a ;
$C_G(a)$	- централізатор елемента a в групі G ;

1 Ізометрії кільця Z_2

Зручною для роботи з двійковими автоматами, особливо з нескінченно-становими, є техніка їх представлення у вигляді функцій кільця Z_2 .

Ототожнюючи кодування елементів простору Бера над двійковим алфавітом з двійковим кодуванням цілих 2-адичних чисел отримаємо представлення автоморфізма функцією на Z_2 . Кожен автоморфізм дерева α задає функцію f_α за правилом: якщо автоморфізм α переводить кінець x в кінець y , то $f_\alpha(x) = y$. Наприклад *adding machine* при такому представленні задається функцією $f(x) = x + 1$.

Але не кожна функція є автоморфізмом дерева. Для того, щоб функція задавала автоморфізм необхідно, щоб ця функція пару кінців з однаковим початком переводила в пару кінців з однаковим початком тієї ж самої довжини.

Приклад 1.0.1. Функція $f(x) = 2x$ переводить пару *...1111* та *...0000* в пару *...1110* та *...0000* відповідно. Перша пара має спільний початок довжини 0, друга - довжини 1, тобто функція $f(x) = 2x$ не є автоморфізмом дерева.

Приклад 1.0.2. Функція $f(x) = x^2$ не є автоморфізмом дерева.

Дійсно, оскільки має місце наступне співвідношення

$$(2^n \cdot t + x)^2 = 2^{2n} \cdot t^2 + 2 \cdot 2^n \cdot x \cdot t + x^2$$

тобто

$$\begin{aligned} & (2^n \cdot t_1 + x)^2 - (2^n \cdot t_2 + x)^2 = \\ &= (2^{2n} \cdot t_1^2 + 2 \cdot 2^n \cdot x \cdot t_1 + x^2) - (2^{2n} \cdot t_2^2 + 2 \cdot 2^n \cdot x \cdot t_2 + x^2) = \\ &= 2^{n+1}(t_2 - t_1)(2^{n-1}(t_2 + t_1) + 1) \end{aligned}$$

то для пари 2-адичних чисел x_1, x_2 , що мають спільний початок ненульової довжини n , пара x_1^2, x_2^2 має спільний початок довжини як найменше довжини $n+1$ отже відображення $f(x) = x^2$ є неперервним, але не є автоморфізмом.

Втім клас функцій, що є автоморфізмами дерева є досить широким. Далі наводиться індуктивна побудова класу функцій кільця Z_2 , що є стискаючими. В цьому класі виділяється підмножина, що відповідає ізометріям, а отже груповим автоматам.

1.1 Стискаючи функції кільця Z_2

Означимо метрику ρ на кільці Z_2 . Кожен елемент $x \in Z_2$ можна єдиним чином представити у вигляді $x = u * 2^n$, де u - обертовний елемент кільця Z_2 .

Далі під фразою $a \in Z_2$ ділиться на $b \in Z_2$, будемо розуміти, що $\frac{a}{b}$ належить кільцю Z_2 .

Означення 1.1.1. Функція $ord_2(x)$ для $x \in Z_2$ означається наступним чином. Нехай $x = u * 2^n$, де u - обертовний елемент кільця Z_2 . Тоді $ord_2(x) = n$.

Означення 1.1.2. Означимо відстань $\rho(x, y)$ для $x, y \in Z_2$.

$$\rho(x, y) = \left(\frac{1}{2}\right)^{ord_2(x-y)}$$

Означення 1.1.3. Функція $f : Z_2 \rightarrow Z_2$ називається ізометрією, якщо

$$\rho(f(x), f(y)) = \rho(x, y)$$

Множину ізометрій позначимо як $AutZ_2$.

Означення 1.1.4. Ізометрія $f : Z_2 \rightarrow Z_2$ називається шарово-транзитивною, якщо $\forall n \in \mathbb{N}$ $f^k(0)$ має 2^n різних значень по модулю 2^n . Множину шарово-транзитивних ізометрій позначимо, як $STAutZ_2$

Лема 1.1.1. Функція f є ізометрією тоді, і тільки тоді, коли дріб $\frac{f(x)-f(y)}{x-y}$ належить групі одиниць кільця Z_2 для всіх $x, y \in Z_2$.

Доведення. Представимо $f(x) - f(y)$ та $x - y$ у вигляді: $f(x) - f(y) = u_1 * 2^{n_1}$, $x - y = u_2 * 2^{n_2}$, де u_1, u_2 обертовні елементи кільця Z_2 . Оскільки f - ізометрія, то $n_1 = n_2$.

Отже маємо:

$$\frac{f(x) - f(y)}{x - y} = \frac{u_1}{u_2} = u_1 * u_2^{-1}$$

тобто дріб належить групі одиниць кільця Z_2 .

З іншої сторони, якщо для всіх $x, y \in Z_2$ добуток $2^{n_1-n_2} * u_1 * u_2^{-1}$ належить групі одиниць кільця Z_2 , то $n_1 = n_2$, тому f - ізометрія.

Означення 1.1.5. Функція $f : Z_2 \rightarrow Z_2$ називається стискаючою, якщо

$$\rho(f(x), f(y)) \leq \rho(x, y)$$

Множину стискаючих функцій позначимо як $EndZ_2$.

□

Означення 1.1.6. Функція $f : Z_2 \rightarrow Z_2$ називається строго-стискаючою, якщо

$$\rho(f(x), f(y)) < \rho(x, y)$$

Множину строго-стискаючих функцій позначимо як $C\text{End}Z_2$.

Зауваження 1.1.1. Нехай різниця $x - y$ ділиться на 2^n ($n \in \mathbb{N}$). Тоді те що функція $f(x)$ є

a) ізометрією, рівносильно умові: $f(x) - f(y)$ ділиться на 2^n , але не ділиться на 2^{n+1} (дріб $\frac{f(x)-f(y)}{x-y}$ належить групі одиниць кільця Z_2)

b) строго-стискаючою, рівносильно умові: $f(x) - f(y)$ ділиться на 2^{n+1} (дріб $\frac{f(x)-f(y)}{x-y}$ належить $2 * Z_2$)

c) стискаючою, рівносильно умові: $f(x) - f(y)$ ділиться на 2^n (дріб $\frac{f(x)-f(y)}{x-y}$ належить Z_2)

Зауваження 1.1.2. Легко бачити, що об'єднання множини ізометрій з множиною строго стискаючих функцій є власною підмножиною множини стискаючих функцій.

Теорема 1.1.1. Якщо f - стискаюча, g - стискаюча, то $f + g$ - стискаюча.

Доведення. Нехай різниця $x - y$ ділиться на 2^n , але не ділиться на 2^{n+1} . Розглянемо різницю

$$\begin{aligned} (f(x) + g(x)) - (f(y) + g(y)) &= \\ &= (f(x) - f(y)) + (g(x) - g(y)) \end{aligned}$$

Друга частина рівності складається з двох доданків. Перший доданок ділиться на 2^n , другий доданок також ділиться на 2^n , оскільки f та g - стискаючі функції. Отже вся сума ділиться на 2^n і звідси маємо, що $f + g$ є стискаючою функцією. □

Теорема 1.1.2. Якщо f - ізометрія, g - строго стискаюча, то $f + g$ - ізометрія

Доведення. Нехай різниця $x - y$ ділиться на 2^n , але не ділиться на 2^{n+1} . Розглянемо різницю

$$\begin{aligned} (f(x) + g(x)) - (f(y) + g(y)) &= \\ &= (f(x) - f(y)) + (g(x) - g(y)) \end{aligned}$$

Друга частина рівності складається з двох доданків. Перший доданок ділиться на 2^n , але не ділиться на 2^{n+1} , другий доданок ділиться на 2^{n+1} , оскільки f - ізометрія, а g - строго стискаюча функція. Отже вся сума ділиться на 2^n , але не ділиться на 2^{n+1} і звідси маємо, що $f + g$ є ізометрією. $\square$

Теорема 1.1.3. *Якщо f - строго стискаюча, g - строго стискаюча, то $f + g$ - строго стискаюча*

Доведення. Нехай різниця $x - y$ ділиться на 2^n , але не ділиться на 2^{n+1} . Розглянемо різницю

$$\begin{aligned} (f(x) + g(x)) - (f(y) + g(y)) &= \\ &= (f(x) - f(y)) + (g(x) - g(y)) \end{aligned}$$

Друга частина рівності складається з двох доданків. Перший доданок ділиться на 2^{n+1} , другий доданок ділиться на 2^{n+1} , оскільки f та g - строго стискаючі функції. Отже вся сума ділиться на 2^{n+1} , і звідси маємо, що $f + g$ є строго стискаючою функцією. $\square$

Теорема 1.1.4. *Якщо f - ізометрія, g - ізометрія, то $f + g$ - строго стискаюча*

Доведення.

$$\begin{aligned} \frac{(f(x) + g(x)) - (f(y) + g(y))}{x - y} &= \frac{f(x) - f(y)}{x - y} + \frac{g(x) - g(y)}{x - y} = a_1 + a_2 \\ a_1 &= \frac{f(x) - f(y)}{x - y}, \quad a_2 = \frac{g(x) - g(y)}{x - y} \end{aligned}$$

Оскільки f та g - ізометрії, то a_1 та a_2 належать множині обертовних елементів кільця Z_2 для всіх $x, y \in Z_2$. Отже $a_1 + a_2$ ділиться на 2 для всіх $x, y \in Z_2$ і тому $f + g$ - строго стискаюча функція. $\square$

Наслідок 1.1.1. *Якщо f , g та h - ізометрії, то $f + g + h$ - ізометрія*

Дійсно, оскільки за теоремою $g + h$ - строго стискаюча, а f - ізометрія, то за теоремою $f + (g + h)$ - ізометрія.

Теорема 1.1.5. *Якщо f - стискаюча, то $2 * f$ - строго стискаюча функція.*

Доведення. Нехай різниця $x - y$ ділиться на 2^n , але не ділиться на 2^{n+1} . Тоді $f(x) - f(y)$ також ділиться на 2^n , оскільки f є стискаючою. Розглянемо різницю

$$2 * f(x) - 2 * f(y) = 2 * (f(x) - f(y))$$

Друга частина рівності ділиться на 2^{n+1} , отже маємо, що $2 * f$ є строго стискаючою функцією. $\square$

Теорема 1.1.6. *Якщо f - стискаюча, g - стискаюча, то $f * g$ - стискаюча.*

Доведення. Нехай різниця $x - y$ ділиться на 2^n , але не ділиться на 2^{n+1} . Тоді різниці $f(x) - f(y)$ та $g(x) - g(y)$ обидві діляться на 2^n , оскільки f та g - стискаючі функції.

Розглянемо різницю

$$\begin{aligned} f(x) * g(x) - f(y) * g(y) &= \\ &= f(x) * (g(x) - g(y)) + g(y)(f(x) - f(y)) \end{aligned}$$

Друга частина рівності складається з двох доданків. Обидві доданки діляться на 2^n . Отже вся сума ділиться на 2^n і звідси маємо, що $f * g$ є стискаючою функцією. $\square$

Теорема 1.1.7. *Якщо f - строго стискаюча, g - строго стискаюча, то $f * g$ - строго стискаюча.*

Доведення. Нехай різниця $x - y$ ділиться на 2^n , але не ділиться на 2^{n+1} . Тоді різниці $f(x) - f(y)$ та $g(x) - g(y)$ обидві діляться на 2^{n+1} , оскільки f та g - строго стискаючі функції.

Розглянемо різницю

$$\begin{aligned} f(x) * g(x) - f(y) * g(y) &= \\ &= f(x) * (g(x) - g(y)) + g(y)(f(x) - f(y)) \end{aligned}$$

Друга частина рівності складається з двох доданків. Обидві доданки діляться на 2^{n+1} . Отже вся сума ділиться на 2^{n+1} і звідси маємо, що $f * g$ є строго стискаючою функцією. $\square$

Теорема 1.1.8. *Нехай f - ізометрія, а g - стискаюча функція.*

Тоді $f * (2 * g + 1)$ - ізометрія

Доведення. Нехай різниця $x - y$ ділиться на 2^n , але не ділиться на 2^{n+1} . Тоді різниці $f(x) - f(y)$ та $g(x) - g(y)$ обидві діляться на 2^n , але не діляться на 2^{n+1} , оскільки f та g - ізометрії.

Розглянемо різницю

$$f(x) * (2 * g(x) + 1) - f(y) * (2 * g(y) + 1) =$$

$$= 2 * f(x) * (g(x) - g(y)) + (2 * g(y) + 1) * (f(x) - f(y))$$

Друга частина рівності складається з двох доданків. Перший доданок ділиться на 2^{n+1} , другий доданок ділиться на 2^n , але не ділиться на 2^{n+1} . Отже вся сума ділиться на 2^n , але не ділиться на 2^{n+1} і звідси маємо, що $f * (2 * g + 1)$ є ізометрією. $\square$

Наслідок 1.1.2. *Нехай f - ізометрія, а g - ізометрія, або строго стискаюча. Тоді $f * (2 * g + 1)$ - ізометрія*

Дійсно, і ізометрія і строго стискаюча функція є стискаючими.

Теорема 1.1.9. *Нехай функції f та g є стискаючими.*

Тоді $2 * f * g$ - строго стискаюча функція

Доведення. Розглянемо різницю:

$$\begin{aligned} \frac{2f(x) * g(x)}{x - y} - \frac{2f(y) * g(y)}{x - y} &= \frac{2((f(x) - f(y))g(x) + f(y)(g(x) - g(y)))}{x - y} = \\ &= 2g(x) * a_1 + 2f(y) * a_2 \\ a_1 &= \frac{f(x) - f(y)}{x - y}, \quad a_2 = \frac{g(x) - g(y)}{x - y} \end{aligned}$$

Оскільки f та g - стискаючи, то a_1 та a_2 належать Z_2 для всіх $x, y \in Z_2$. Отже $2g(x) * a_1 + 2f(y) * a_2$ ділиться на 2 для всіх $x, y \in Z_2$ і тому $2 * f * g$ - строго стискаюча функція. $\square$

Наслідок 1.1.3. *Нехай f - ізометрія, або строго стискаюча функція, g - ізометрія, або строго стискаюча функція. Тоді $2 * f * g$ - строго стискаюча функція.*

Теорема 1.1.10. *Якщо f - ізометрія, а g - стискаюча функція, то*

$$\frac{f}{2 * g + 1}$$

- ізометрія.

Доведення. Розглянемо різницю:

$$\frac{f(x)}{2g(x) + 1} - \frac{f(y)}{2g(y) + 1} = \frac{2(f(x)g(y) - f(y)g(x)) + f(x) - f(y)}{(2g(x) + 1)(2g(y) + 1)}$$

Знаменник не впливає на парність дробу, оскільки є добутком обертовних елементів кільця Z_2 .

Розглянемо відношення:

$$\begin{aligned}
 & \frac{2(f(x)g(y) - f(y)g(x)) + f(x) - f(y)}{x - y} = \\
 &= \frac{2((f(x) - f(y))g(y) - f(y)(g(x) - g(y))) + (f(x) - f(y))}{x - y} = \\
 &= \frac{2(f(x) - f(y))g(y)}{x - y} - \frac{2f(y)(g(x) - g(y))}{x - y} + \frac{f(x) - f(y)}{x - y} = \\
 &= (2g(y) + 1) * a_1 - 2f(y) * a_2 \\
 & a_1 = \frac{f(x) - f(y)}{x - y}, \quad a_2 = \frac{g(x) - g(y)}{x - y}
 \end{aligned}$$

Оскільки f - ізометрія, а g - стискаюча функція, то a_1 належить множині обертовних елементів кільця Z_2 , а a_2 належить Z_2 для всіх $x, y \in Z_2$. Отже

$$(2g(y) + 1) * a_1 - 2f(y) * a_2$$

належить множині обертовних елементів кільця Z_2 , і тому $\frac{f}{2*g+1}$ - ізометрія. $\square$

Наслідок 1.1.4. *Нехай f - ізометрія, а g - ізометрія, або строго стискаюча. Тоді $\frac{f}{2*g+1}$ - ізометрія*

Теорема 1.1.11. *Якщо f - строго стискаюча функція, g - строго стискаюча функція, то суперпозиція $f \circ g = g(f(x))$ - строго стискаюча функція.*

Доведення. Покажемо, що

$$\frac{g(f(x)) - g(f(y))}{x - y}$$

ділиться на 2 для всіх $x, y \in Z_2$.

$$\frac{g(f(x)) - g(f(y))}{x - y} = \frac{f(x) - f(y)}{x - y} * \frac{g(f(x)) - g(f(y))}{f(x) - f(y)}$$

Друга частина рівності складається з добутку двох дробів. Перший дріб ділиться на 2, оскільки f - строго стискаюча функція. Другий дріб також ділиться на 2, оскільки g - строго стискаюча функція. Отже, добуток цих дробів теж належить групі одиниць кільця Z_2 , і тому суперпозиція $f \circ g = g(f(x))$ є строго стискаючою функцією. $\square$

Теорема 1.1.12. *Якщо f - ізометрія, g - ізометрія, то суперпозиція $f \circ g = g(f(x))$ - ізометрія.*

Доведення. Скористаємось лемою 1.1.1. Покажемо, що

$$\frac{g(f(x)) - g(f(y))}{x - y}$$

належить групі одиниць кільця Z_2 для всіх $x, y \in Z_2$.

$$\frac{g(f(x)) - g(f(y))}{x - y} = \frac{f(x) - f(y)}{x - y} * \frac{g(f(x)) - g(f(y))}{f(x) - f(y)}$$

Друга частина рівності складається з добутку двох дробів. Перший дріб належить групі одиниць кільця Z_2 , оскільки f - ізометрія. Другий дріб також належить групі одиниць кільця Z_2 , оскільки g - ізометрія. Отже, добуток цих дробів теж належить групі одиниць кільця Z_2 , і тому суперпозиція $f \circ g = g(f(x))$ є ізометрією. $\square$

Наслідком попередніх теорем є наступні три теореми:

Теорема 1.1.13. *Стискаючи функції на кільці Z_2 утворюють кільце з мультиплікативною одиницею $f(x) = x$ відносно операцій поелементного додавання та множення функцій. Множина стискаючих функцій з операцією додавання утворює адитивну групу цього кільця.*

Теорема 1.1.14. *Строго стискаючи функції на кільці Z_2 утворюють кільце без одиниці відносно операцій поелементного додавання та множення функцій. Множина строго стискаючих функцій з операцією додавання утворює адитивну групу цього кільця.*

Теорема 1.1.15. *Множина ізометрій кільця Z_2 є класом суміжності по підгрупі строго стискаючих функцій відносно операції поелементного додавання в групі стискаючих функцій.*

Наступна теорема потрібна для продовження натуральних функцій до 2-адичних ізометрій.

Теорема 1.1.16. *Ізометрія χ , визначена на всюди щільній в Z_2 підмножині M , єдиним чином продовжується до ізометрії $\bar{\chi}$ на Z_2 .*

Доведення. Оскільки ізометрія є непервною функцією, а множина M є всюду щільною в Z_2 , то для елемента $x \notin M$ значення $\bar{\chi}(x)$ визначено єдиним чином, як

$$\bar{\chi}(x) = \lim_{n \rightarrow \infty} \chi(x_n)$$

де $\{x_n\}$ послідовність елементів із M , збіжна к x в Z_2 .

На множині M функція $\bar{\chi}$ співпадає з χ . $\square$

Теорема 1.1.17. Шарово-транзитивна функція $f : Z_2 \rightarrow Z_2$ є ізометрією тоді і лише тоді, коли оператор примитивної рекурсії $g(x) = I[f](x)(g(0) = 0, g(x+1) = f(g(x)))$ від функції $f(x) : \mathbb{N} \rightarrow \mathbb{N}$ дає функцію g , неперервне продовження якої на Z_2 є ізометрією кільця Z_2 .

Доведення. Якщо f -шарово-транзитивна ізометрія, то $I[f](x)$ є 0-розв'язком (0-розв'язок - розв'язок, що переводить 0 в 0) рівняння спряженості $\varepsilon^x = f$. Дійсно, якщо $\chi(0) = 0$, то $\chi(n) = f^n(0)$ для $x \in \mathbb{N}$. Звідси $\chi(n+1) = f(f^n(0)) = f(\chi(n))$ і $\chi(x) = I[f](x)(x \in \mathbb{N})$. Оскільки $\mathbb{N}$ всюди щільна в Z_2 , то, згідно з теоремою 1.1.16 існує єдине продовження ізометрії $\chi : \mathbb{N} \rightarrow \mathbb{N}$ до ізометрії $\chi : Z_2 \rightarrow Z_2$.

З іншого боку, якщо ізометрія f не є шарово-транзитивною, то замикання множини $M = \{x | x = f^n(0), n \in \mathbb{N}\}$ є власною підмножиною Z_2 , тобто χ не є сюр'єктивним відображенням з Z_2 на Z_2 , і тому не є ізометрією. $\square$

Приклад 1.1.1. Легко бачити, що, $f(x) = x$ є ізометрією, а $g(x) = c, c \in Z_2$ строго стискаючою функцією. Тому, згідно з теоремою $f(x) + g(x) = x + c, c \in Z_2$ є ізометрією.

Приклад 1.1.2. Оскільки $f(x) = x + c, c \in Z_2$ є ізометрією, а для $c \in Z_2^*$ $f(x) = x + c$ є шарово-транзитивною ізометрією і $I[x + c](x) = c * x$ то, згідно з теоремою $g(x) = c * x (c \in Z_2^*)$ є ізометрією.

Приклад 1.1.3. Оскільки $f(x) = a * x (a \in Z_2^*)$ є ізометрією, а $g(x) = b, b \in Z_2$ строго стискаючою функцією, то, згідно з теоремою лінійна функція $f(x) + g(x) = a * x + b, c \in Z_2$ є ізометрією.

1.2 Ізометричні многочлени кільця Z_2

Розглянемо многочлени кільця $Z_2[x]$. У цьому розділі буде сформульовано умови, при яких многочлен $f(x) = a_0 + a_1x + a_2x^2 + \dots + a_nx^n$ буде ізометрією кільця Z_2 . Означимо $S_n(x_1, x_2)$, як

$$S_n(x_1, x_2) = \sum_{k=0}^{n-1} x_1^{n-k-1} \cdot x_2^k$$

Приклад 1.2.1. $S_2(x_1, x_2) = x_1 + x_2, S_3(x_1, x_2) = x_1^2 + x_1 \cdot x_2 + x_2^2$ і т.д.

Означення 1.2.1. Означимо функцію $\mu(x) = \bar{x}$:

$$\mu(x) = \begin{cases} 0, & x \in 2 \cdot Z_2 \\ 1, & x \in Z_2^* \end{cases}$$

Теорема 1.2.1. $\overline{S_{2k}}(x_1, x_2) = \overline{x_1} \oplus \overline{x_2}$

Доведення. S_{2k} складається з с парної кількості доданків, кожен з яких буде непарним, якщо x_1 та x_2 непарні. Тому S_{2k} є парним, якщо x_1 та x_2 непарні. Очевидно, що S_{2k} є парним, якщо x_1 та x_2 є парними. Крім того $S_{2k} = x_1 + S_{2k-1} \cdot x_2 = S_{2k-1} \cdot x_1 + x_2$, тому S_{2k} є непарним, якщо x_1 та x_2 - різної парності. Отже таблиця значень для $\overline{S_{2k}}(x_1, x_2)$ співпадає з таблицею істинності для $\overline{x_1} \oplus \overline{x_2}$. $\square$

Теорема 1.2.2. $\overline{S_{2k+1}}(x_1, x_2) = \overline{x_1} \cup \overline{x_2}$

Доведення. S_{2k+1} складається з с непарної кількості доданків, кожен з яких буде непарним, якщо x_1 та x_2 непарні. Тому S_{2k} є непарним, якщо x_1 та x_2 непарні. Очевидно, що S_{2k} є парним, якщо x_1 та x_2 є парними. Крім того $S_{2k} = x_1 + S_{2k-1} \cdot x_2 = S_{2k-1} \cdot x_1 + x_2$, тому S_{2k} є непарним, якщо x_1 та x_2 - різної парності. Отже таблиця значень для $\overline{S_{2k+1}}(x_1, x_2)$ співпадає з таблицею істинності для $\overline{x_1} \cup \overline{x_2}$. $\square$

Означення 1.2.2.

$$D_f(x_1, x_2) = \frac{f(x_1) - f(x_2)}{x_1 - x_2}$$

Лема 1.2.1. Для многочлена $f(x) = a_0 + a_1x + a_2x^2 + \dots + a_nx^n$ має місце рівність

$$D_f(x_1, x_2) = \sum_{k=1}^n S_k(x_1, x_2)$$

Теорема 1.2.3. Многочлен $f(x) \in Z_2[x]$ є ізометрією тоді, і тільки тоді, коли

$$\forall x_1, x_2 \in Z_2 \quad \overline{D_f}(x_1, x_2) = 1$$

Означення 1.2.3. Для многочлена $f(x) = a_0 + a_1x + a_2x^2 + \dots + a_nx^n$ означимо A_f та B_f :

$$A_f = \mu \left(\sum_{k=1}^{\left[\frac{n+1}{2}\right]} a_{2k} \right)$$

$$B_f = \mu \left(\sum_{k=2}^{\left[\frac{n+1}{2}\right]} a_{2k-1} \right)$$

Теорема 1.2.4. *Має місце наступна рівність:*

$$\overline{D_f}(x_1, x_2) = \overline{a_1} \oplus (A_f \cap (x_1 \oplus x_2)) \oplus (B_f \cap (x_1 \cup x_2))$$

Наслідок 1.2.1. *Згідно з теоремами 1.2.3 та 1.2.4 многочлен $f(x) = a_0 + a_1x + a_2x^2 + \dots + a_nx^n$ є ізометрією тоді, і тільки тоді, коли формула $\overline{a_1} \oplus (A_f \cap (x_1 \oplus x_2)) \oplus (B_f \cap (x_1 \cup x_2))$ є тотожньо-істиною.*

Теорема 1.2.5. *$\overline{a_1} \oplus (A_f \cap (x_1 \oplus x_2)) \oplus (B_f \cap (x_1 \cup x_2))$ є тотожньо-істиною тоді, і тільки тоді, коли $\overline{a_1} = 1$, $A_f = 0$, $B_f = 0$*

Доведення. Побудуємо таблицьку вигляду формули $\overline{a_1} \oplus (A_f \cap (x_1 \oplus x_2)) \oplus (B_f \cap (x_1 \cup x_2))$ для різних значень $\overline{a_1}$, A_f , B_f .

$\overline{a_1} = 0, A_f = 0, B_f = 0$	0
$\overline{a_1} = 0, A_f = 0, B_f = 1$	$x_1 \cup x_2$
$\overline{a_1} = 0, A_f = 1, B_f = 0$	$x_1 \oplus x_2$
$\overline{a_1} = 0, A_f = 1, B_f = 1$	$(x_1 \oplus x_2) \oplus (x_1 \cup x_2)$
$\overline{a_1} = 1, A_f = 0, B_f = 0$	1
$\overline{a_1} = 1, A_f = 0, B_f = 1$	$\neg(x_1 \cup x_2)$
$\overline{a_1} = 1, A_f = 1, B_f = 0$	$\neg(x_1 \oplus x_2)$
$\overline{a_1} = 1, A_f = 1, B_f = 1$	$\neg((x_1 \oplus x_2) \oplus (x_1 \cup x_2))$

Таблиці істинності формул $x_1 \cup x_2$, $x_1 \oplus x_2$ та $(x_1 \oplus x_2) \oplus (x_1 \cup x_2)$ мають наступний вигляд:

x_1	x_2	$x_1 \oplus x_2$	$x_1 \cup x_2$	$(x_1 \oplus x_2) \oplus (x_1 \cup x_2)$
0	0	0	0	0
0	1	1	1	0
1	0	1	1	0
1	1	0	1	1

Отже формула є тотожньо-хибною для $\overline{a_1} = 0$, $A_f = 0$, $B_f = 0$, тотожньо-істиною для $\overline{a_1} = 1$, $A_f = 0$, $B_f = 0$ і виконливою у всіх інших випадках. $\square$

Наслідок 1.2.2. *Згідно з наслідком 1.2.1 та теоремою 1.2.5 многочлен $f(x) = a_0 + a_1x + a_2x^2 + \dots + a_nx^n$ є ізометрією тоді, і тільки тоді, коли коефіцієнт a_1 є непарним 2-адичним числом, сума коефіцієнтів з парними номерами більше 0 є парним 2-адичним числом та сума коефіцієнтів з непарними номерами більше 3 є парним 2-адичним числом*

Приклад 1.2.2. Згідно з наслідком 1.2.2 наступні многочлени є ізометріями:

$$f(x) = 5x + 1$$

$$f(x) = x^4 + x^2 + x$$

$$f(x) = x^5 + 2x^4 + x^3 + 3x$$

а многочлени

$$f(x) = 4x + 1$$

$$f(x) = x^3 + x^2 + x$$

$$f(x) = x^5 + x^4 + x^3 + 3x$$

не є ізометріями

2 Централізатори шарово-транзитивних елементів в групі скінченно-станових автоморфізмів $FAutT_2$

Відомо, що централізатори шарово-транзитивних елементів в $AutT_2$ описуються наступною теоремою:

Теорема 2.0.6. *Нехай x - шарово-транзитивний автоморфізм. Тоді*

$$C_{AutT_2}(x) = \{x^p | p \in Z_2\}$$

Метою даної роботи є дослідження централізаторів шарово-транзитивних елементів в $FAutT_2$, оскільки результату, аналогічного теоремі 2.0.6 для $FAutT_2$ немає.

Означення 2.0.4. *Позначимо як:*

$x * a$ - ліву дію автоморфізма a на кінець x дерева T_2 ,

$a \circ b$ - суперпозицію автоморфізмів a та b дерева T_2 ,

Z_2 - кільце цілих 2-адичних чисел.

Лема 2.0.2. *Для $p \in Z_2$ має місце рівність:*

$$0 * \varepsilon^p = p$$

Доведення. Оскільки $t * \varepsilon^p = t + p$, то $0 * \varepsilon^p = 0 + p = p$. □

Теорема 2.0.7. *Нехай χ_x - 0-розв'язок рівняння спряженості $\varepsilon^t = x$ відносно автоморфізма t . Тоді має місце рівність:*

$$0 * x^p = p * \chi_x$$

Доведення. Оскільки $\varepsilon^{\chi_x} = x$, то має місце співвідношення:

$$x^p = (\chi_x^{-1} \circ \varepsilon \circ \chi_x)^p = \chi_x^{-1} \circ \varepsilon^p \circ \chi_x$$

Отже за лемою 2.0.2 та рівністю $0 * \chi_x = 0$ отримуємо:

$$0 * x^p = 0 * (\chi_x^{-1} \circ \varepsilon^p \circ \chi_x) = ((0 * \chi_x^{-1}) * \varepsilon^p) * \chi_x = (0 * \varepsilon^p) * \chi_x = p * \chi_x$$

ч.т.д. □

Має місце наступна лема:

Лема 2.0.3. *Нехай x - шарово-транзитивний автоморфізм. Тоді*

$$0 * C_{AutT_2}(x) = Z_2$$

Доведення. За теоремою 2.0.6

$$C_{AutT_2}(x) = \{x^p | p \in Z_2\}$$

Далі, скориставшись теоремою 2.0.7, маємо:

$$0 * x^{Z_2} = Z_2 * \chi_x$$

де χ_x - 0-розв'язок рівняння спряженості $\varepsilon^t = x$ відносно автоморфізма t .

Оскільки χ_x - автоморфізм, то

$$Z_2 * \chi_x = Z_2$$

ч.т.д. □

Означення 2.0.5. *Означимо множину $F_p(p \in Z_2)$ наступним чином:*

$$p \in F_p,$$

$$\text{якщо } 2t + 1 \in F_p, \text{ то } t \in F_p, t + 1 \in F_p,$$

$$\text{якщо } 2t \in F_p, \text{ то } t \in F_p.$$

Будемо казати, що t_k належить k -му рівню в F_p , якщо отримано з p за k кроків.

Означення 2.0.6. *Означимо множину $P_{m,n}(m \in \mathbb{Z}, n \in \mathbb{Z}^+ \cup 0)$ наступним чином:*

$$m \in P_{m,n},$$

$$\text{якщо } 2t + 1 \in P_{m,n}, \text{ то } t - n \in P_{m,n}, t + n + 1 \in P_{m,n},$$

$$\text{якщо } 2t \in P_{m,n}, \text{ то } t \in P_{m,n}.$$

Будемо казати, що t_k належить k -му рівню в $P_{m,n}$, якщо отримано з m за k кроків.

Лема 2.0.4. *Нехай 2-адичне квазіперіодичне число p дорівнює $\frac{m}{2n+1}$, де $m \in \mathbb{Z}, n \in \mathbb{Z}^+ \cup 0$. Тоді множини $P_{m,n}$ та F_p скінченні або нескінченні одночасно.*

Доведення. Оскільки мають місце рівності:

$$\frac{2m+1}{2n+1} = 2\frac{m-n}{2n+1} + 1$$

$$\frac{2m}{2n+1} = 2 \frac{m}{2n+1}$$

то в F_p $\frac{2m+1}{2n+1}$ породжує $\frac{m-n}{2n+1}$ та $\frac{m+n+1}{2n+1}$, а $\frac{2m}{2n+1}$ породжує $\frac{m}{2n+1}$.

Отже, якщо t_k належить k -му рівню в F_p , то $t_k(2n+1)$ належить k -му рівню в $P_{m,n}$, і навпаки, якщо t'_k належить k -му рівню в $P_{m,n}$, то $\frac{t'_k}{2n+1}$ належить k -му рівню в F_p . Тому має місце рівність:

$$|P_{m,n}| = |F_p|$$

ч.т.д. □

Лема 2.0.5. Множина $P_{m,n}(m \in \mathbb{Z}, n \in \mathbb{Z}^+ \cup 0)$ є скінченною.

Доведення. Згідно з означенням, якщо $t \in P_{m,n}$, то або $\frac{t}{2}$ або $\frac{t-1}{2} - n$ та $\frac{t-1}{2} + n + 1$. Нехай t_k відноситься до k -го рівня в $P_{m,n}$, тоді має місце рівність:

$$t_k = \frac{t_{k-1} + a * (2n+1)}{2}, a = 0, 1, -1$$

Використавши цю рівність k разів, отримаємо:

$$t_k = \frac{m}{2^k} + (2n+1) \left(\frac{a_0}{2^k} + \dots + \frac{a_{k-1}}{2} \right)$$

Оскільки $|a_i| \leq 1$, то маємо наступну оцінку:

$$|t_k| = \left| \frac{m}{2^k} + (2n+1) \left(\frac{a_0}{2^k} + \dots + \frac{a_{k-1}}{2} \right) \right| \leq \left| \frac{m}{2^k} \right| + |2n+1| \leq |m| + 2n+1$$

Отже кількість елементів в множині $P_{m,n}$ обмежено нерівністю:

$$|P_{m,n}| \leq 2(|m| + 2n+1)$$

тому множина $P_{m,n}$ є скінченною, ч.т.д. □

Лема 2.0.6. Множина F_p скінченна тоді, і тільки тоді, коли p - квазіперіодичне число.

Доведення. $\Rightarrow$ Для $2t+1$ та $2t$ число t отримується відкиданням останньої цифри у двійковому запису, отже F_p містить всі числа, що отримуються з p відкиданням декількох останніх цифр. Якщо p не квазіперіодичне, то маємо нескінченну кількість таких чисел, тому F_p не є скінченною.

$\Leftarrow$ p - квазіперіодичне число тоді і лише тоді, коли $p = \frac{m}{2n+1} (m \in \mathbb{Z}, n \in \mathbb{Z}^+ \cup 0)$.

Отже за лемами 2.0.4 та 2.0.5 множина F_p є скінченною. □

Теорема 2.0.8. *Нехай ε - adding machine. Тоді*

$$C_{FAutT_2}(\varepsilon) = \{\varepsilon^p | p \in Z_2 \cap \mathbb{Q}\}$$

Доведення. Оскільки має місце рівність

$$C_{FAutT_2}(\varepsilon) = C_{AutT_2}(\varepsilon) \cap FAutT_2$$

то, за теоремою 2.0.6, елементи централізатора $C_{FAutT_2}(\varepsilon)$ мають вигляд $\{\varepsilon^p | \varepsilon^p \in FAutT_2\}$. Легко бачити, якщо p - не квазіперіодичне число, то ε^p - нескінченно-становий, оскільки переводить квазіперіодичне число 0 в не квазіперіодичне число p . Далі, нехай $p \in Z_2 \cap \mathbb{Q}$, тобто квазіперіодичне. За лемою 2.0.6 множина F_p - скінченна. З іншої сторони, мають місце рівності:

$$\varepsilon^{2t+1} = (\varepsilon^t, \varepsilon^{t+1}) \circ \sigma$$

$$\varepsilon^{2t} = (\varepsilon^t, \varepsilon^t)$$

Отже стани автоморфізму ε^p вичерпуються автоморфізмами вигляду

$$\varepsilon^t, t \in F_p$$

Оскільки F_p - скінченна, то ε^p - скінченно-становий автоморфізм, ч.т.д. □

Теорема 2.0.9. *Нехай ε - adding machine. Тоді*

$$0 * C_{FAutT_2}(\varepsilon) = (Z_2 \cap \mathbb{Q})$$

Доведення. За теоремою 2.0.8

$$C_{FAutT_2}(\varepsilon) = \{\varepsilon^p | p \in Z_2 \cap \mathbb{Q}\}$$

Далі, скориставшись лемою 2.0.2, маємо:

$$0 * \varepsilon^{Z_2 \cap \mathbb{Q}} = Z_2 \cap \mathbb{Q}$$

ч.т.д. □

Теореми 2.0.8 та 2.0.9 можна застосувати для дослідження скінченно-станової спряженості з автоморфізмом ε - adding machine. Це показує наступна теорема:

Теорема 2.0.10. Якщо θ -розв'язок t_0 рівняння спряженості відносно t

$$\varepsilon^t = a$$

не є скінченно-становим, то це рівняння не має скінченно-станових розв'язків.

Доведення. Припустимо, що t_0 - нескінченно-становий, а рівняння $\varepsilon^t = a$ має скінченно-становий розв'язок $t' : p \rightarrow 0$, де p - квазіперіодичне число. Оскільки кожен розв'язок єдиним чином можна представити у вигляді

$$t' = x \circ t_0, x \in C_{FAutT_2}(\varepsilon)$$

та $p * \varepsilon^{-p} = 0$, то за теоремою 2.0.8 $t' = \varepsilon^{-p} \circ t_0$. Оскільки t_0 - нескінченно-становий, а ε^{-p} - скінченно-становий, то t' - нескінченно-становий. Отже маємо протиріччя. $\square$

Теорема 2.0.11. Нехай a - шарово-транзитивний автоморфізм. Тоді

$$C_{FAutT_2}(a) \subseteq \{a^{(p*\chi_a^{-1})} | p \in Z_2 \cap \mathbb{Q}\}$$

де χ_a - θ -розв'язок рівняння спряженості $\varepsilon^t = a$ відносно t .

Доведення. Має місце наступна рівність:

$$0 * a^{(p*\chi_a^{-1})} = p$$

Дійсно, за теоремою 2.0.7 отримаємо:

$$0 * a^{(p*\chi_a^{-1})} = (p * \chi_a^{-1}) * \chi_a = p * (\chi_a^{-1} \circ \chi_a) = p$$

Отже $a^{(p*\chi_a^{-1})}$ може бути скінченно-становим тільки тоді, коли $p \in Z_2 \cap \mathbb{Q}$. З іншої сторони за теоремою 2.0.6 усі елементи централізатора $C_{AutT_2}(a)$ мають вигляд $a^{(p*\chi_a^{-1})}$, оскільки χ_a^{-1} - автоморфізм Z_2 . Приймаючи до уваги, що

$$C_{FAutT_2}(a) = C_{AutT_2}(a) \cap FAutT_2$$

отримуємо включення

$$C_{FAutT_2}(a) \subseteq \{a^{(p*\chi_a^{-1})} | p \in Z_2 \cap \mathbb{Q}\}$$

ч.т.д. $\square$

Означення 2.0.7. *Означимо функцію $h_x : C_{AutZ_2}(x) \rightarrow Z_2$, де x - шарово-транзитивний скінченностановий автоморфізм, наступним чином:*

$$h_x(u) = 0 * u$$

Зауважимо, що згідно з означенням

Теорема 2.0.12. *Скінченностановий автоморфізм x є шарово-транзитивним тоді, і тільки тоді, коли $h_x : C_{AutT_2}(x) \rightarrow Z_2$ - бієкція.*

Означення 2.0.8. *Означимо функцію $Log_x : C_{AutZ_2}(x) \rightarrow Z_2$, де x - шарово-транзитивний скінченно-становий автоморфізм, наступним чином: $Log_x(u) = t$ для $u = x^t$.*

Теорема 2.0.13. *Нехай x - шарово-транзитивний скінченностановий автоморфізм. Тоді*

$$0 * C_{FAutT_2}(x) \subseteq (Z_2 \cap \mathbb{Q})$$

Доведення. Згідно з теоремою 2.0.11 маємо включення:

$$0 * C_{FAutT_2}(x) \subseteq \{0 * a^{(p*\chi_a^{-1})} | p \in Z_2 \cap \mathbb{Q}\} = Z_2 \cap \mathbb{Q}$$

□

Теорема 2.0.14. *Нехай x - шарово-транзитивний скінченностановий автоморфізм. Тоді $Log_x : C_{AutT_2}(x) \rightarrow Z_2$ - бієкція.*

Гіпотеза 2.0.1. *Нехай x - шарово-транзитивний скінченностановий автоморфізм. Тоді*

$$0 * C_{FAutT_2}(x) = (Z_2 \cap \mathbb{Q})$$

3 Загальні питання спряженості

Означення 3.0.9. *Означимо функцію $\varphi : STAutZ_2 \rightarrow STAutZ_2$ наступним чином $\varphi(x) = x_1 \circ x_2$, де x_1, x_2 визначаються співвідношенням $x = (x_1, x_2) \circ \sigma$*

Функція визначена коректно, оскільки, якщо $x = (x_1, x_2) \circ \sigma$ є шарово-транзитивним автоморфізмом кільця Z_2 , то і $x_1 \circ x_2$ є шарово-транзитивним автоморфізмом кільця Z_2 .

Означення 3.0.10. *Означимо функцію $\pi_L : AutZ_2 \rightarrow AutZ_2$ наступним чином $\pi_L(x) = x_1$, де x_1 визначається співвідношенням $x = (x_1, x_2)$ або $x = (x_1, x_2) \circ \sigma$*

Означення 3.0.11. *Означимо функцію $\pi_R : AutZ_2 \rightarrow AutZ_2$ наступним чином $\pi_R(x) = x_2$, де x_2 визначається співвідношенням $x = (x_1, x_2)$ або $x = (x_1, x_2) \circ \sigma$*

Очевидно, що для шарово-транзитивного автоморфізма a має місце рівність $a = (\pi_L(a), \pi_R(a)) \circ \sigma$ і значення $\pi_L(a), \pi_R(a)$ та $\varphi(a)$ зв'язані наступним співвідношенням:

$$\varphi(a) = \pi_L(a) \circ \pi_R(a)$$

Крім того, для автоморфізмів $a = (a_1, a_2)$, $b = (b_1, b_2) \circ \sigma$ мають місце наступні співвідношення:

$$\pi_L(a^{-1}) = (\pi_L(a))^{-1}, \quad \pi_R(a^{-1}) = (\pi_R(a))^{-1}$$

$$\pi_L(b^{-1}) = (\pi_R(b))^{-1}, \quad \pi_R(b^{-1}) = (\pi_L(b))^{-1}$$

$$\pi_L(a \circ b) = \pi_L(a) \circ \pi_L(b), \quad \pi_R(a \circ b) = \pi_R(a) \circ \pi_R(b)$$

$$\pi_L(b \circ a) = \pi_L(b) \circ \pi_R(a), \quad \pi_R(b \circ a) = \pi_R(b) \circ \pi_L(a)$$

Теорема 3.0.15. *Нехай a, b - шарово-транзитивні скінченно-станові ізометрії кільця Z_2 , а χ_0 - θ -розв'язок рівняння спряженості $a^{\chi_0} = b$. Тоді $\forall n \in \mathbb{N}$ має місце рівність*

$$\varphi^n(a)^{\pi_L^n(\chi_0)} = \varphi^n(b)$$

Доведення. Дійсно, оскільки $a^{\chi_0} = b$, то $\varphi^n(a^{\chi_0}) = \varphi^n(b) \quad \forall n \in \mathbb{N}$.

Далі,

$$\pi_L(a^{\chi_0}) = \pi_L(\chi_0^{-1} \circ a \circ \chi_0) = \pi_L(\chi_0^{-1}) \circ \pi_L(a) \circ \pi_R(\chi_0) = (\pi_L(\chi_0))^{-1} \circ \pi_L(a) \circ \pi_R(\chi_0)$$

$$\pi_R(a^{\chi_0}) = \pi_R(\chi_0^{-1} \circ a \circ \chi_0) = \pi_R(\chi_0^{-1}) \circ \pi_R(a) \circ \pi_L(\chi_0) = (\pi_R(\chi_0))^{-1} \circ \pi_R(a) \circ \pi_L(\chi_0)$$

Скористаємось методом математичної індукції:

1) Для $n=0$ маємо рівність $a^{\chi_0} = b$ і твердження виконується. 2) Нехай для $n = k$ твердження теореми виконується, тобто $\varphi^k(a)^{\pi_L^k(\chi_0)} = \varphi^k(b)$. Покажемо, що воно також має місце для $n = k + 1$.

Оскільки $\varphi^{k+1}(b) = \varphi(\varphi^k(b))$, то, згідно з індуктивним припущенням,

$$\varphi^{k+1}(b) = \varphi(\varphi^k(a)^{\pi_L^k(\chi_0)}) = \pi_L(\varphi^k(a)^{\pi_L^k(\chi_0)}) \circ \pi_R(\varphi^k(a)^{\pi_L^k(\chi_0)})$$

і $\varphi(\varphi^k(a)^{\pi_L^k(\chi_0)}) = ((\pi_L(\pi_L^k(\chi_0)))^{-1} \circ \pi_L(\varphi^k(a)) \circ \pi_R(\pi_L^k(\chi_0))) \circ ((\pi_R(\pi_L^k(\chi_0)))^{-1} \circ \pi_R(\varphi^k(a)) \circ \pi_L(\pi_L^k(\chi_0))) = (\pi_L(\pi_L^k(\chi_0)))^{-1} \circ (\pi_L(\varphi^k(a)) \circ \pi_R(\varphi^k(a))) \circ \pi_L(\chi_0) = (\pi_L(\pi_L^k(\chi_0)))^{-1} \circ \varphi(\varphi^k(a)) \circ \pi_L(\pi_L^k(\chi_0)) = \varphi(\varphi^k(a))^{\pi_L(\pi_L^k(\chi_0))} = \varphi^{k+1}(a)^{\pi_L^{k+1}(\chi_0)}$, тому має місце рівність $\varphi^{k+1}(a)^{\pi_L^{k+1}(\chi_0)} = \varphi^{k+1}(b)$ і, згідно з методом математичної індукції, маємо твердження теореми. $\square$

Теорема 3.0.16. *Нехай a, b - шарово-транзитивні скінченно-станові ізометрії кільця Z_2 . Тоді має місце твердження, що χ_0 - θ -розв'язок рівняння спряженості $a^{\chi_0} = b$ є скінченностановим тоді і тільки тоді, коли $\pi_L^n(\chi_0)$ є скінченностановим для деякого $n \in \mathbb{N}$.*

Наслідок 3.0.3. *Нехай a, b - шарово-транзитивні θ -повні скінченно-станові ізометрії кільця Z_2 . Тоді a та b спряжені в $F\text{Aut}T_2$ тоді, і тільки тоді, коли $\varphi^n(a)$ та $\varphi^n(b)$ спряжені в $F\text{Aut}T_2$ для деякого $n \in \mathbb{N}$.*

4 Дифференційовні ізометрії

4.1 Кусково-лінійні ізометрії

Теорема 4.1.1. *Скінчено-станова ізометрія кільця Z_2 є дифференційовною в раціональній точці тоді і лише тоді, коли вона є лінійною в певному околі цієї точки.*

Доведення. Нехай x - кінець дерева T_2 . $x_{(n)}$ - початок довжини n , $x^{(n)}$ - хвіст кінця x .

$$x = x^{(n)}x_{(n)}.$$

a - скінчено-становий автоморфізм, що відповідає деякій скінчено-становій ізометрії. Означимо:

$$F_a(x, y) = \frac{a(x) - a(y)}{x - y}$$

Дифференційовність ізометрії a в точці x рівносильно існуванню границі в ультраметриці:

$$\lim_{y \rightarrow x} F_a(x, y)$$

Нехай $b_0(a, x), b_1(a, x), \dots, b_n(a, x) \dots$ - послідовність станів вздовж кінця x , $b_n(x) = a_{x_{(n)}}$, а $y_0(x), y_1(x), \dots, y_n(x) \dots$ - послідовність кінців $y_n(x) = x^{(n)}$.

Оскільки a - скінчено-становий, а x раціональний, то послідовності $b_n(a, x)$ та $y_n(x)$ є квазіперіодичними. Отже послідовність пар $(b_n(a, x), y_n(x))$ є квазіперіодичною і існує пара, яка зустрічається нескінчену кількість разів. Позначимо її як (a_c, x_c) .

Далі $B(x, r)$ - шар радіусу r з центром в кінці x . Означимо $D(a, x, r)$ як множину значень $F_a(x, y)$, де x - фіксований кінець, а $y \in B(x, r)$:

$$D(a, x, r) = B(x, r) \circ F_a(x, *)$$

Оскільки має місце рівність

$$F_a(x^{(n)}x_{(n)}, y^{(n)}x_{(n)}) = F_{a_{x_{(n)}}}(x, y)$$

то

$$\exists c \forall r D(a, x, r) \supseteq D(a_c, x_c, 1) \quad (1)$$

Отже, згідно з (1) для існування границі

$$\lim_{y \rightarrow x} \frac{a(x) - a(y)}{x - y}$$

необхідно, щоб множина $D(a_c, x_c, 1)$ складалась з єдиного елемента, тому

$$\frac{a(x) - a(x_c)}{x - x_c} = \text{const} \Rightarrow a(x) = \text{const} * (x - x_c) + a(x_c).$$

□

Лема 4.1.1. *Якщо скінченно-станова ізометрія кільця Z_2 є дифференційовною в раціональній точці, то вона є дифференційовною в кожній точці деякого її околу.*

Доведення. Дійсно, функція, що є лінійною в певному околі є дифференційовною в кожній точці цього околу. □

Теорема 4.1.2. *Скінченно-станова ізометрія f кільця Z_2 є дифференційовною тоді і лише тоді, коли вона є кусочно-лінійною функцією.*

Доведення. Оскільки ультраметричний простір Z_2 є компактим, а множина раціональних 2-адичних чисел є всюди щільною в Z_2 , то з покриття околами з теореми 4.1.1 можна виділити скінченне підпокриття. Оскільки простір є ультраметричним, то з цього підпокриття можна виділити підпокриття, що складається з куль, що не перетинаються. На кожній такій кулі ізометрія f є лінійною, отже f - кусочно-лінійна функція. □

4.2 Спряженість кусково-лінійних шарово-транзитивних автоморфізмів

Означення 4.2.1. *Означимо фактор n -го рівня шарово-транзитивного автоморфізму $a = (b, c) \circ \sigma$ індуктивно. Фактором 1-го рівня для автоморфізму a називається автоморфізм $b \circ c$. Фактором n -го рівня автоморфізму a називається фактор 1-го рівня для фактора $(n-1)$ -рівня автоморфізму a .*

Означення 4.2.2. *Фактор-послідовністю для автоморфізму $a \in \text{Aut}Z_2$ назвемо послідовність $\{a_n\}$ автоморфізмів, в якій a_n дорівнює фактору n -го рівня для автоморфізму a .*

Лема 4.2.1. *Для довільної кусочно-лінійної функції існує n , для якого фактор n -го рівня є лінійною функцією.*

Теорема 4.2.1. *Дві шарово-транзитивні скінченно-станові ізометрії 0-спряжені в $F\text{Aut}T_2$ тоді, і тільки тоді, коли існує рівень, для якого спряжені в $F\text{Aut}T_2$ їх фактори.*

Теорема 4.2.2. *Дві скінченно-станові шарово-транзитивні кусочно лінійні функції спряжені в $FAutT_2$ тоді, і тільки тоді, коли вони 0-спряжені в $FAutT_2$.*

Теорема 4.2.3. *Дві скінченно-станові шарово-транзитивні кусочно лінійні функції спряжені в $FAutT_2$ тоді, і тільки тоді, коли існує рівень, для якого спряжені в $FAutT_2$ лінійні функції їх факторів.*

5   Спряженність   транзитивно-стабільних автоморфізмів в $FAutT_2$

Відсутність на даний момент необхідної та достатньої умови спряженності автоморфізмів в групі скінченно-автоматних підстановок примушує при дослідженні рівняння спряженності використовувати певні достатні умови (Наприклад, шарово-транзитивні автоморфізми a та b не спряжені, якщо фактор-послідовність для a періодична, а для b - не періодична, або - якщо a та b мають різний ріст). Стабільно-транзитивні автоморфізми дуже близьки по своїх властивостях один до одного, тому цілий клас достатніх умов є не ефективним при дослідженні питання спряженності таких автоморфізмів. В роботі пропонується підхід, що дозволяє побудувати перетин класу спряженності в групі скінченно-автоматних підстановок, що містить автоморфізм adding machine, з множиною транзитивно стабільних автоморфізмів.

Означення 5.0.3. *Означимо фактор n -го рівня шарово-транзитивного автоморфізма*

$$a = (b, c) \circ \sigma$$

індуктивно. Фактором 1-го рівня для автоморфізму a називається автоморфізм b о c . Фактором n -го рівня автоморфізма a називається фактор 1-го рівня для фактора $(n-1)$ -рівня автоморфізма a .

Означення 5.0.4. *Фактор-послідовністю для автоморфізму $a \in AutZ_2$ назовемо послідовність $\{a_n\}$ автоморфізмів, в якій a_n дорівнює фактору n -го рівня для автоморфізму a .*

Означення 5.0.5. *Назвемо автоморфізм $x \in AutT_2$ транзитивно-стабільним, якщо фактор-послідовність для цього автоморфізму є стаціонарною.*

Рекурсивно означимо множини W_x та R_x для шарово-транзитивного автоморфізму $x \in AutT_2$.

Означення 5.0.6. *Тотожний автоморфізм id належить W_x . Нехай автоморфізм $t = (t_1, t_2)$ або автоморфізм $t = (t_1, t_2) \circ \sigma$ належить W_x . Тоді автоморфізм $x \circ t_2$ належить W_x .*

Означення 5.0.7. Тотожний автоморфізм id належить R_x . Нехай автоморфізм $t = (t_1, t_2)$ або автоморфізм $t = (t_1, t_2) \circ \sigma$ належить R_x . Тоді автоморфізми t_1 та $x \circ t_2$ належать R_x .

Легко бачити, що W_x належить R_x .

Приклад 5.0.1. Обчислимо множини W_ε та R_ε для автоморфізма *adding machine*, що задається співвідношенням $\varepsilon = (id, \varepsilon) \circ \sigma$.

Обчислимо W_ε . Згідно рекурсивної процедури разом з id множині W_ε належить автоморфізм ε . Далі з ε отримуємо ε^2 , з ε^2 отримуємо ε^2 . Зрозуміло, що більше ніяких автоморфізмів в множині W_ε не має. Отже W_ε складається з автоморфізмів id , ε та ε^2 .

Обчислимо R_ε . Згідно рекурсивної процедури разом з id множині R_ε належать автоморфізми id та ε . Далі з ε отримуємо id та ε^2 , з ε^2 отримуємо ε та ε^2 . Зрозуміло, що більше ніяких автоморфізмів в множині R_ε не має. Отже R_ε складається з автоморфізмів id , ε та ε^2 .

Означення 5.0.8. Назвемо автоморфізм $x \in AutT_2$ регулярним, якщо множина R_x - скінченна.

Означення 5.0.9. Назвемо автоморфізм $x \in AutT_2$ слабо регулярним, якщо множина W_x - скінченна.

Оскільки W_x належить R_x , то регулярний автоморфізм є слабо регулярним. Згідно з прикладом 5.0.1 автоморфізм *adding machine* ε є регулярним.

Лема 5.0.2. Автоморфізм $b \in AutT_2$ є транзитивно-стабільним тоді, і тільки тоді, коли знайдеться $t \in AutT_2$, такий, що $b = (t, t^{-1} \circ b) \circ \sigma$

Доведення. $\Rightarrow$ Нехай $b = (t, l) \circ \sigma$. Оскільки b - транзитивно-стабільний, то $b = t \circ l$, отже $l = t^{-1} \circ b$.

$\Leftarrow$ $b = (t, t^{-1} \circ b) \circ \sigma$. Оскільки $t \circ t^{-1} \circ b = b$, то b - транзитивно-стабільний. $\square$

Теорема 5.0.4. Нехай b - транзитивно-стабільний автоморфізм, що задається співвідношенням $b = (t, t^{-1} \circ b) \circ \sigma$. Тоді 0-розв'язком рівняння $\varepsilon^x = b$ є автоморфізм, що задається співвідношенням $a = (a, a \circ t)$

Доведення. Зауважимо, що для автоморфізму $a = (a, a \circ t)$

$$\dots 000 * a = \dots 000$$

Дійсно,

$$x0 * (a, b) = (x * a)0$$

Далі маємо

$$\begin{aligned} a^{-1} \circ \varepsilon \circ a &= (a, a \circ t)^{-1} \circ \varepsilon \circ (a, a \circ t) = \\ &= (a^{-1}, t^{-1} \circ a^{-1}) \circ (id, \varepsilon) \circ \sigma \circ (a, a \circ t) = \\ &= (a^{-1}, t^{-1} \circ a^{-1}) \circ (id, \varepsilon) \circ (a \circ t, a) \circ \sigma = \\ &= (t, t^{-1} \circ (a^{-1} \circ \varepsilon \circ a)) \circ \sigma \end{aligned}$$

Оскільки для шарово-транзитивних, а отже і для стабільно-транзитивних автоморфізмів α та β , 0-розв'язок рівняння $\alpha^x = \beta$ існує і єдиний, то, згідно з зауваженням та отриманною рівністю, автоморфізм $a = (a, a \circ t) \in 0$ - розв'язком рівняння $\varepsilon^x = b$. $\square$

Природнім є питання, при яких t автоморфізм $a = (a, a \circ t)$ є скінченно-становим. Умова скінченно-становості автоморфізму t є необхідною. Дійсно, оскільки автоморфізм a є скінченно-становим, то його права проекція $\pi_R(a) = a \circ t$ є скінченно-становим автоморфізмом, і тому автоморфізм

$$t = a^{-1} \circ (a \circ t) = a^{-1} \circ \pi_R(a)$$

також є скінченно-становим. Але ця умова не є достатньою. Це показують наступні теорема та приклад:

Теорема 5.0.5. *Автоморфізм $a = (a, a \circ t)$ є скінченно-становим тоді, і тільки тоді, коли t - регулярний.*

Доведення. Нехай $\pi_L(a)$ ліва, а $\pi_R(a)$ - права проекція автоморфізму $a = (a, a \circ t)$. Тоді мають місце рівності:

$$\pi_L(a \circ f) = a \circ \pi_L(f)$$

$$\pi_R(a \circ f) = a \circ (t \circ \pi_R(f))$$

Тобто станами автоморфізму a є автоморфізми вигляду $\{a \circ x | x \in R_t\}$. Тому a є скінченно-становим тоді, і тільки тоді, коли множина R_t є скінченною. $\square$

Приклад 5.0.2. Автоморфізм $a = (a, a \circ 3x)$ не є скінченно-становим.

Покажемо, що множина W_{3x} - нескінченна. Дійсно, вона містить нескінченну кількість автоморфізмів вигляду $3^n x + c_n$. Отже автоморфізм $x * t = 3x$ є скінченно-становим (зі станами $3x, 3x + 1, 3x + 2$), але не є слабо-регулярним, тому не є і регулярним. За теоремою 5.0.5 автоморфізм $a = (a, a \circ 3x)$ - нескінченно-становий.

Наслідком теорем 5.0.4 та 5.0.5 є наступна теорема:

Теорема 5.0.6. Нехай b - транзитивно-стабільний автоморфізм, автоморфізм t - ліва проєкція автоморфізма b . Автоморфізми ε та b спряженні в $F\text{Aut}T_2$ тоді, і тільки тоді, коли t - регулярний.

Далі сформулюємо критерій скінченно-становості для транзитивно-стабільних автоморфізмів.

Теорема 5.0.7. Нехай b - транзитивно-стабільний автоморфізм, автоморфізм t - ліва проєкція автоморфізма b . Автоморфізм b є скінченно-становим тоді, і тільки тоді, коли t - слабо регулярний.

Доведення. Очевидно b та b^{-1} мають однакову кількість станів. Покладемо

$$b' = b^{-1} = (b^{-1} \circ t, t^{-1}) \circ \sigma$$

Кожен стан b' з вершиною, що належить кінцю ...000 має вигляд

$$b' \circ x \mid x \in W_t$$

Якщо множина W_t - скінченна, то інші стани мають вигляд ,

$$t^{-1} \circ t_1 \circ \dots \circ t_N$$

(де t_i є підстанами автоморфізму t і кількість доданків обмежена деяким натуральним N , що залежить від $|W_t|$), або є підстанами таких станів.

Отже b є скінченно-становим тоді, і лише тоді, коли множина W_t є скінченою.

□

Як було зауважено регулярний автоморфізм є слабо регулярним. Цікаво отримати приклад слабо регулярного автоморфізму, який не є регулярним. Згідно з теоремами 5.0.6 та 5.0.7 такий автоморфізм дозволяє побудувати приклад скінченно-станового стабільно-транзитивного автоморфізму, що не є спряженим з adding machine в $F\text{Aut}T_2$. Побудувати слабо регулярний автоморфізм, який не є регулярним дозволяє наступна теорема.

Теорема 5.0.8. *Скінченно-становий автоморфізм $t = (t_1, t_2)$ є слабо регулярним тоді і тільки тоді, коли автоморфізм t_2 є слабо регулярним.*

Доведення. Достатньо звернути увагу на те, що:

$$W_t = \{id, t, t \circ t_2, \dots\} = id \cup \{t \circ x | x \in W_{t_2}\}$$

Тобто множини W_t та W_{t_2} скінченні або нескінченні одночасно. □

Приклад 5.0.3. *Згідно з прикладом 5.0.2 автоморфізм $t' : x \rightarrow 3x$ не є регулярним, автоморфізм id є слабо регулярним. Тому автоморфізм $t = (3x, id)$ є слабо-регулярним автоморфізмом, що не є регулярним.*

Маємо приклад двох транзитивно-стабільних скінченно-станових автоморфізмів не спряжених в $FAutT_2$:

$$\varepsilon = (id, \varepsilon) \circ \sigma$$

$$b = ((3x, id), (\frac{1}{3}x, id) \circ b) \circ \sigma$$

Сформулюємо основний результат:

Перетин множини транзитивно-стабільних автоморфізмів з класом спряженості в групі скінченно-станових автоморфізмів, що містить adding machine, складається з транзитивно-стабільних автоморфізмів з регулярною лівою проекцією.

6 Зв'язка груп

Сформулюємо твердження, за допомогою яких буде побудована конструкція зв'язки двох груп.

A1. $a * b = f_b(a) \circ b$

A2. $(G, \circ)$ - група

A3. $(G, *)$ - напівгрупа (A3a. $(G, *)$ - група)

A4. $f_a(f_b(c)) = f_{b*a}(c)$

A5. $f_c(a \circ b) = f_c(a) \circ f_c(b)$

Сформулюємо твердження

$$T1. f_c(f_b(a) \circ b) = f_{b*c}(a) \circ f_c(b)$$

та

$$T1a. f_c(f_b(a) \circ b) = f_{f_c(b) \circ c}(a) \circ f_c(b)$$

Теорема 6.0.9. $A1, A2, A3 \vdash T1$

Доведення.	1	$(a * b) * c = a * (b * c)$	$A3$
	2	$f_c(f_b(a) \circ b) \circ c = f_{b*c}(a) \circ (f_c(b) \circ c)$	$A1, 1$
	3	$f_c(f_b(a) \circ b) = f_{b*c}(a) \circ f_c(b)$	$2, A2$

□

Теорема 6.0.10. $A1, A2, T1 \vdash A3$

Доведення.	1	$f_c(f_b(a) \circ b) = f_{b*c}(a) \circ f_c(b)$	$T1$
	2	$f_c(f_b(a) \circ b) \circ c = f_{b*c}(a) \circ (f_c(b) \circ c)$	$A2, 1$
	3	$(a * b) * c = a * (b * c)$	$A1, 2$

□

Теорема 6.0.11. $A2, A5, T1 \vdash A4$

Доведення.	1	$f_c(f_b(a) \circ b) = f_{b*c}(a) \circ f_c(b)$	$T1$
	2	$f_c(f_b(a)) \circ f_c(b) = f_{b*c}(a) \circ f_c(b)$	$A5, 1$
	3	$f_a(f_b(c)) = f_{b*a}(c)$	$A2, 2$

□

Теорема 6.0.12. $A1, A2, A5, A3 \vdash A4$

Доведення.	1	$f_c(f_b(a) \circ b) = f_{b*c}(a) \circ f_c(b)$	$T1$
	2	$f_c(f_b(a)) \circ f_c(b) = f_{b*c}(a) \circ f_c(b)$	$A5, 1$
	3	$f_a(f_b(c)) = f_{b*a}(c)$	$A2, 2$

□

Теорема 6.0.13. $A1, A2, A5, A4 \vdash A3$

Сформулюємо твердження $T2 : \forall b f_b(x) - \text{сюр'єкція.}$

Теорема 6.0.14. $A1, A2, A3, A4, T2 \vdash A5$

Приклад 6.0.4. $\boxed{a \circ b = f_b(a) \hat{\circ} b}$ - приклад зв'язки відомих конструкцій множення та антимноження

$$\circ_1 \sim \hat{\circ}, \circ_2 \sim \circ$$

$a \circ b$ - множення в групі

$a \hat{\circ} b = b \circ a$ - антимноження в групі

$$f_a(b) = a^{-1} \circ b \circ a$$

Приклад 6.0.5. $\boxed{a \hat{\circ} b = f_b(a) \oplus b}$ - приклад визначення множення автоморфізмів на портретах за допомогою простої операції додавання портретів за модулем 2

$$\circ_1 \sim \oplus, \circ_2 \sim \hat{\circ}$$

$a \oplus b$ - додавання по модулю 2 портретів автоморфізмів a та b

$a \hat{\circ} b = b \circ a$ - антимноження в групі автоморфізмів

$f_a(b)$ - перестановка кінців портрету автоморфізму a під дією автоморфізму b^{-1}

Приклад 6.0.6. $\boxed{a * b = f_b(a) \circ b}$

$$\circ_1 \sim \circ, \circ_2 \sim *$$

$a \circ b$ - множення в групі автоморфізмів

Означимо функцію g на множині автоморфізмів вигляду $a = (a, a \circ t)$ наступним чином $g(a) = a^{-1} \circ \pi_R(a) = t$

$$a * b = g(g^{-1}(a) \circ g^{-1}(b))$$

$$f_a(b) = (g^{-1}(a))^{-1} \circ b \circ g^{-1}(a) = b^{g^{-1}(a)}$$

Приклад 6.0.7. $\boxed{a * b = (a + 1) \cdot b + a = a \cdot b + a + b}$

$$\circ_1 \sim +, \circ_2 \sim *$$

$a + b$ - додавання дійсних чисел

$a * b$ - асоціативна операція на множині дійсних чисел

$$f_a(b) = (a + 1) \cdot b$$

Література